

EDITORIAL

Batuan ang pasista nga lockdown kag pagpamigos

Sobra na ang pag-antus sang pumuluyo sa wala tupong nga kapalpakan sang rehimeng US-Duterte sa pag-atubang sa pandemya nga Covid-19, sa kahimuan sini nga krisis sa ekonomya kag sa wala untat nga terorista nga pagpang-atake sa banwa.

Nagalab-ot na sa halos 8,000 kada adlaw ang numero sang mga nalatnan sa Covid-19 kag masobra 12,900 na ang napatay. Sa atubang sang isa ka tuig nga *lockdown*, maluya gihapon ang sistema sang pangpubliko nga ikaayong lawas. Wala sang libre nga *mass testing*, madasig nga *contact tracing*, libre nga pagpabulong sang mga nalatnan sang Covid-19. Wala gihapon ang madamuan nga pagpabakuna. Kada magtimbuok ang kaso sang nalatnan, mapiguson kag wala sang pulos nga *lockdown* ang sabat. Gani indi lang padayon ang paglapta sang Covid-19, guba pa ang ekonomya kag pangabuhian, kag pigos ang milyon nga pumuluyo.

Bangud sa wala tupong nga halit nga dala sang *lockdown*, wala sang mahimo si Duterte kundi halugan ang restriksyon sa negosyo. Ugaling bangud wala man ginapabaskog ang sistema sa ikaayong lawas (lakip ang

pag-areglo sang suplay sang mga bakuna nga bao-kahinay), ginbutang lamang niya ang pungsod sa kata-lagman sang bag-o nga lebel sang paglala sang pandemya.

Subong nga nagatimbuok liwat ang madamo nga kaso sang Covid-19, *lockdown*, *curfew* kag mga tsek-poynt gihapon ang sabat, para lang paggwaon nga may ara ini nga ginahimo. Wala sang maayo nga igadulot ang mga ini kundi dugang nga pag-antus sang pumuluyo. Pag-antus kag peligro ang ginabatas sang ordinario nga mga tawo. Wala na gani sang inugbakal sang bugas kag sud-an, paano pa kon magbalatian. Samtang ang mga upisyal ni Duterte, masunson ang pagpa-*test* gamit ang pondo sang pumuluyo. Ginbuksan ang mga *mall*, palasyaran kag bulangan, pero sirado gihapon ang mga eskwelahan. Nakakulong gihapon ang mga bata kag pamatan-on kag nabudlayan na ang mga ginikanan.

"Batuan...", sundan sa pahina 2

17 armas, naagaw sang BHB sa Camarines

NAPULO'G PITO KA ARMAS, LAKIP ang 10 mataas kalibre nga armas, ang naagaw sang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa Bicol sa tatlo ka separado nga aksyon.

Sang Marso 19, ginsalakay sang BHB-Camarines Norte ang *outpost* sang Philippine National Police (PNP) 2nd Provincial Mobile Force Company sa Purok 6, Barangay Dumagmang, Labo, Camarines Norte. Isa ka *baby M60 machine gun*, isa ka *R4 carbine*, anom nga Galil, kag anom nga pistolang Glock ang naagaw sang BHB.

Lima ang napatay, lakip si PCpl. Roger Estoy, kag duha ang pilason sa mga pulis. Sabat ang taktikal nga opensiba sa sunud-sunod nga pagpamatay kag pagpang-atake sang pulis kag militar sa mga residente sang Camarines Norte.

Sa Camarines Sur, gin-ambus sang BHB ang nagaoperasyon nga PNP Special Action Force kag mga suldado sa Barangay Tigman, Sipocot sang Marso 4. Duha ang napatay kag duha ang napilasan sa kubay sang kaaway.

Sang Pebrero 1, ginkumpiska sang BHB ang mga armas sang *goons* sang pamilya Villafuerte sa Barangay Villazar, Sipocot sa pareho nga probinsya. Naagaw ang isa ka ripleng M16, duha ka ripleng karbin kag mga bala. Madugay na nga ginareklamo sang mga residente sang barangay ang pagpamahog kag pagpang-i-

"17 armas...", sundan sa pahina 3

Ginaatubang sang mga mamu-mugon, empleyado kag masang anak-balhas ang pinakadaku nga peligro sang paglapta sang bayrus sa puno nga mga pabrika, upisina, sa mga gutok nga salakyan pangpubliko kag sa ila nagaganutok nga mga balay. Samtang ang mga daku nga kapitalista nagalangoy sa nagatingkas nga ganansya kag kita kag may malapad nga espasyo sa mga upisina kag puluy-an para indi magginutok kag indi maglinaton. Padayon man ang korapsyon sang mga burukrata kag ginakitaaan ang mga pondo para sa banwa.

Tuman ka palpak ang rehimeng Duterte labi kon ikumparar sa pag-atubang sa pandemya sa Vietnam, New Zealand kag Taiwan. Ginpakita nila ang importansya sang mabas-kog nga sistema sa ikaayong lawas, *mass testing* kag madasig nga *contact tracing*. May mga patimaan nga makabulig ang bakuna sa pagpugong sa paglapta sang bayrus, pero kina-hanglan pa ini pamatud-an sa maa-bot nga mga bulan, labi nga may bag-o nga baryant o klase sang Covid-19 nga mas madasig maglap-ta kag posible nga indi madutlan sang bakuna. Ang napamatud-an na sa eksperensya nga ang prinsipal

nga paktor sa madinalag-on nga pagkontrol sa pandemya amo ang estado nga may ikasarang kag bas-tante nga resorsa para sa pangpub-liko nga ikaayong lawas.

Ang problema, sa atubang sang nagapadayon nga pandemya, lain ang prayoridad sang palpak nga gubyrno ni Duterte. Sa badyet su-bong nga tuig, tuman ka kulang ang gintalana nga pondo para sa bakuna sa Covid-19 gani wala-tuo ang pag-pangutang para lang may ipangba-kal. Wala man ini sang gintalana nga pondo para sa libre nga *mass testing* kag madasigan nga *contact tracing*, pero todo-buhos ang pondo para sa militar kag pulis kag sa National Task Force to End Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC).

Bangud wala sang ginhimo para pabaskugon ang sistema sa ikaayong lawas kag nagsalig lamang sa mga solusyon nga militar kag pulis, pat-ud nga mapaslawan ang rehimeng Duterte nga kontrolon ang pandem-ya, kag kadungan sini, pat-ud nga magapalya sa pagpapagsik sang ekonomya. Wala ini sang iban nga pakadtuan kundi dugang nga krisis, mas malala nga disempleyo, pagka-puto sang mga negosyo, kawad-on sang kita, pagluya sang produksyon,

pagtaas sang presyo, kabudlayan kag gutom.

Sa atubang sang sobra nga pag-antus sang banwa dulot sang pan-demya kag krisis sa ekonomya, wala pili nga kampanya sang pagpamigos ang ginaprayoridad sang pasistang rehimen. Sa nagligad nga mga bu-lan, labing mas mapintas kag maka-mamatay ang mga bunal sang pasis-tang estado batuk sa demokratiko nga mga pwersa nga nagakontra sa anti-pumuluyo nga polisiya kag pag-dumalahan.

Sa idalom sang Anti-Terror Law kag sa mandu ni Duterte nga "pat-yon tanan nga komunista", ginkum-pas sang NTF-ELCAC, hunta militar ni Duterte, ang serye sang koordina-do nga mga pagpatay kag pag-ares-to sa Southern Tagalog, Bicol, Pa-nay, kag sa National Capital Region. Duguon ang mga kamot ni Duterte kag sang iya nga mga tinawo nga pasista sa nagadamo nga numero sang ila mga biktima. Dugang sa AFP kag PNP, ginagamit sini ang mga korte, iban pang ahensya kag lokal nga yunit sang gubyrno bilang pa-mato sa mahigko nga gera sang te-rorismo sang estado para pahipuson kag tapnaon ang bilog nga banwa.

Dapat lang nga ubos-kusog nga kundenahon ang madamuan nga pagpamatay sang uhaw-sa-dugo nga si Duterte. Tubtob indi mapaun-tat, ang kauhaw niya sa pagpamatay padayon nga magalab-ot sa mas madamuan nga masaker kag mada-muan nga pagpamatay sa palaabu-ton. Wala sang iban nga katuyuan si Duterte kundi lutuson sa kahadlok kag pahat-pahaton ang banwa, para siguruhon nga makapabilin siya sa pusisyon kag mapalawig ang iya ko-rap nga pangpulitika nga dinastiya lampas pa sa 2022.

Sa baylo nga mahadlok, dapat labing pasanyugon sang banwa ang ila kaisog kag lubos nga ibuyagyag, kundenahon kag batuan ang kam-panya sang pagpamigos sang rehi-meng US-Duterte kag ang anti-de-mokratiko, militarista kag palpak nga sabat sini sa pandemya. Kaa-ngut sini, dapat wala kakapoy nila

Kaundan

Tuig LII No. 6 | Marso 21, 2021

Ang *Ang Bayan* ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloko, Hiligaynon, Waray kag Ingles. Nagabaton ang *Ang Bayan* sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyonsa ikauswag sang aton pahayagan.

 @prwc_info

 cppinformationbureau@gmail.com

Ang *Ang Bayan* ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas

Editorial: Batuan ang pasistang	
<i>lockdown</i> kg pagpamigos	1
17 armas, nakumpiska sg BHB	3
Nagaisa nga katuyuan sg Pulang hangaway	3
Kayod-kalabaw ang kababainhang mangunguma	4
Mga protesta	4
1 milyon kababainhan, nadulaan sg trabaho	5
Manipulasyon sa presyo sg mga langis	6
Pagmina sg <i>magnetite</i> sa Cagayan	7
Sa malip-ot nga pulong	8
<i>Red-tagging</i> sa mga titser kg empleyado	9
"Maduguon nga Domingo" sa Southern Tagalog	9
Lider sg Partido, brutal nga ginpatay	9
Banggianay sg militar sg US-China, pasingkion	10

"Batuan...", *halin sa pahina 2*

nga ihayag ang ila mga reklamo kag iduso ang pagpataas sang sweldo, pagpanubo sang presyo sang langis, pagkaon kag iban pang balaklon, gilyon nga ayuda para sa tanan nga nagakalisod, kag iban pang mga ti-

"17 armas...", *halin sa pahina 1*

pit sang despotikong pamilya. Isa sila sa daku nga agalon nga mayduta kag nagahari-harian nga upisyal sang barangay.

Sa iban pang bahin sang pungsod Ozamiz City. Gin-ambusan sang BHB-Misamis Occidental ang mga tropa sang 10th IB sa Barangay Guimad sang Marso 6. Walo ang patay kag isa ang pilason sa mga suldado nga sadto nagalunsar sang operasyon kombat sa lugar. Pagkatapos sini, ginbomba sang Air Force ang lugar sang natabuan. Nagdulot ini sang pagkawasak sa kapalibutan kag mga ulumhan.

Quezon. Gin-ambus sang isa ka yunit sang BHB-Quezon ang nagaoperasyon nga tropa sang 201st IBde sa Sityo Colong, Barangay San Francisco B, Lopez sang Marso 5. Tatlo ang patay kag isa ang pilason nga suldado.

Occidental Mindoro. Gin-isnayp sang isa ka yunit sang BHB-Mindoro ang nagaoperasyon nga tropa sang 4th IB sa Barangay Manoot, Rizal sang Marso 3. Isa ka semana na nga nagapanglihot ang mga pasistang suldado sa magkambi nga barangay.

Western Samar. Ginpaslaw sang isa ka yunit sang BHB-Western Samar ang atake sang masobra 100 nagaoperasyon nga tropa sang 46th IB sa Barangay Canlobo, Pina-bacdao sang Pebrero 8. Duha ang nareport nga napatay sa 46th IB. Pagkatapos sang engkwentro, naghulog sang walo ka bomba halin sa kahanginan kag apat ka beses nga ginkanyon sang mga suldado ang natabuan sang inaway. Nang-istraping man ini sa sulod sang 45 minuto.

Panay. Anom ka opensiba ang ginlunsar sang BHB-Panay kontra sa

kang para sa ila kaayuhan.

Samtang nagatum-ok ang pila ka grupo sa eleksyon 2022, dapat isentro sang masang Pilipino ang ila pagtinguha sa madamuan nga paghulag sa kalsada agud ipakita ang ila kolektibo nga kaakig kag ipana-

militar kag pulis nga responsable sa masaker kag pagpang-aresto sang mga Tumandok sa nagligad nga mga bulan. Duha ang napatay kag lima ang napilasan sa mga berdugo.

Sang Marso 11, ginpalukpan sang BHB ang mga tropa sang 12th IB nga nagalunsar sang Retooled Community Support Program (RCSP) sa Barangay Panuran, Lambunao. Ginpalukpan man sini ang nagaresponder nga mga suldado sa Barangay Agcarope, Janiuay. Pagkasunod nga adlaw, ginpalukpan sang eksplosibo ang isa ka salakyan sang pulis sa Barangay Pughanan, Lam-

wagan ang pagtapos sa pasistang tiraniya. Kadungan sini, wala sang kakapoy nga magahulag ang Bagong Hukbong Bayan para pangapinan ang masa kag silutan ang mga pasista nga may mga mabug-at nga krimen sa banwa. AB

bunao. Duha ang napilasan sa mga pulis.

Sang Marso 3, ginpalukpan man sang eksplosibo sang BHB ang salakyan sang mga pulis sa Barangay Canawili, Janiuay.

Sa Southern Iloilo, ginpalukpan sang BHB ang mga suldado sang 79th IB sa Barangay Iglilico, San Joaquin sang Pebrero 18. Duha ang nareport nga napatay kag tatlo ang pilason sa kubay sang militar.

Sa Capiz, ginpalukpan sadtong Pebrero 26 sang BHB ang mga tropa sang 12th IB nga nagalunsar sang RCSP sa Barangay Buri, Tapaz. AB

Nagaisa nga katuyuan sang mga Pulang hangaway

Gintalabo sang handum para sa rebolusyonaryo nga pagbag-o ang nagkalainlain nga panaysayon sang mga Pulang hangaway nga naghaling sa nagkalainlain nga tindog sa pangabuhi. Sa sulod sang Bagong Hukbong Bayan (BHB), nagaisa ang mga ginapigos nga sahi kag sektor nga mag-alagad sa masa, hugpungon ang ila nga kusog kag bag-uhon ang katilingban.

Ginpanubli ni Ka Kiko, 19, ang palas-anon sang tigulang na niya nga mga ginikanan. Bangud wala sang kaugalingon nga duta, natulod siya nga magpaulipon sa agalon nga mayduta, kag adlaw-gab-i nga nagakayod para mabaligya ang mais sang halos libre. "Pirme nga ginapaiway sang *buyer* nga baklon ang mais pagkatapos mapupo, bangud kuno basa pa. Pero sa katapusan tuman ka barato pa gihapon ang bakal sini".

Nangin katapu siya sang Kabataang Makabayan kon sa diin natun-an niya kon paano bag-uhon ang sistema nga ini kag magtuga sang mas maayo nga palaabuton. Nagpatapu siya sa BHB sang ulihi.

Katorse anyos naman si Ka Yoyo sang maagyan ang kapintas sang mga suldado. Nagasag-ob sila sadto sang iya tiyo sang masumalang ang mga suldado. Ginsapote sila sa akusasyon nga mga myembro sila sang hangaway sang banwa.

"Saludo gid ako sa hangaway. Kon may masumalang nga masa, ginakamusta sila sa presyo sang mais, sang abono. Pero kon mga suldado ang masumalang sang masa, 'diin ang mga NPA?' ang gilyon nga ginapamangkot," pagkumparar ni Yoyo, nga nagpatapu sang mag-abot na sa husto nga edad.

Sang ara na sa hangaway na-
"Nagaisa..." sundan sa pahina 4

Adlaw sang Kababainhan. Masobra isa ka libo ang nagmartsa padulong sa tulay sang Mendiola sa Maynila para dumdumon ang Pangkalibutanon nga Adlaw sang Kababainhan nga Anak-balhas sang Marso 8. Sa pagpanguna sang Gabriela, ginduso sang mga organisasyon ang gilayon nga ayuda, pangabuhian, sweldo kag trabaho. Naglunsar man sang kadungan nga mga protesta sa Baguio City, Bulacan, Naga City kag Iloilo City.

Isa ka tuig nga lockdown. Nagprotesta ang 150 myembro sang mga pungsodnon-demokratiko nga organisasyon sa atubang sang Commission on Human Rights sa Quezon City sang Marso 17 para dumdumon ang pag-abot sa isa ka tuig nga *lockdown* ni Rodrigo Duterte sa Luzon. Duso nila ang luwas kag libre nga bakuna, P10,000 ayuda kag pagtapos sang militarista nga *lockdown*. Ginlunsar ang pareho nga mga protesta sa nagakalainlain nga bahin sang Metro Manila, Laguna, Baguio City kag Central Luzon. Sang Marso 15, nagprotesta man sa Quezon City ang mga myembro sang Kadamay, Anakbayan kag Piston.

Pangapinan ang Southern Tagalog. Isa ka protesta ang ginlunsar sang mga organisasyong masa para kundehon ang pagpamatay sa Southern Tagalog kag gilayon nga pagpahilway sa mga gin-aresto sa ginbansagan nga “Bloody Sunday” sa Calamba, Laguna sang Marso 16. May kapareho man nga mga paghulag ang mga aktibista sa US, France kag Australia.

Kontra-pribatisasyon sang merkado sa Cebu. Tatlo ka gatos nga manugtinda kag ila mga tagasuporta ang nagprotesta sa atubang sang upisina sang meyor sang Cebu City sang Marso 17 agud pamatukan ang nagahana nga pribatisasyon sang merkado. Ikatlo nga semana na ini nga protesta sang mga manugtinda. Plano sang lokal nga gubyrno nga ihatag ang kontrata sa pagpauwag sang merkado sa Megawide Construction Corporation.

“Nagaisa...” halin sa pahina 3

kaagi sang pagpang-ipit halin sa mga suldado ang iya nga ginikanan. Gin-kumbinsi siya nga papaulion kabaylo ang bag-o nga balay kag kalabaw. Wala nagpahaylo si Yoyo, bangud sa kapaslawan, ginpalayas sang militar ang iya pamilya sa baryo, bagay nga nagpaibwal sa iya nga kaakig sa kaaway.

Pito ka tuig na ang nakaligad halin nga bakulon siya sang mga suldado. Wala na ini maliwat pa. Katapu na siya sang hangaway sang banwa nga nagapangapin sa masang pigos kag magadugmok sa kaaway.

Ginahandum man nanday Ka Laura kag Ka Eunice nga bag-uhon ang sistema kon sa diin nagapagusa ang mga employer sa talento kag ikasarang sang pareho nila nga mga propesyunal. Bilang mamahayag sa isa ka daku nga kumpanya sang dyaryo, na-kaagi si Ka Laura sang pagpangbarat sa sweldo kag mga benepisyo. Sa proseso sang iya trabaho labi siya nga namuklat sa pagkagaruk sang mga pulitiko nga ginahingalitan ang kapi-gaduhon nga pareho nila nga mga gamay nga mamahayag agud pahamuton ang mabaho nga reputasyon sang mga upisyal.

Nag-resign si Ka Laura pagkata-

pos maisipan nga indi niya sarang maalagaran ang isa ka institusyon nga ipokrito kag ginpakamaayo nga magsulod sa isa ka institusyon nga nagasakdag sang *social action* para sa mga pamatan-on. Halin sa institusyon nga ini, nagpultaym bilang aktibista si Ka Laura. Halin diri, madamo siya nga nasinalayo nga mga tawo, tubtob may kahigayunan nga nanga-buhi sa isa ka komunidad sang mangunguma kon sa diin nakilala niya ang mga Pulang hangaway. Sang ulihi, nakumbinsi siya nga magpultaym sa hangaway sang banwa.

Nagasulat pa gihapon tubtob subong si Ka Laura, indi para sa daku nga kumpanya kundi para sa rebolusyon.

Nahibal-an man ni Ka Eunice ang katungdanan sang mga intelektwal sa rebolusyon. Sa iya anum ka bulan sa hangaway sang banwa, madamo na siya nga nangin estudyante sa literasiya kag numerasiya, lunsay Pulang hangaway kag masa. Nakatapos siya sang AB English. Nangin titser siya sa sulod sang anum ka tuig. Sa Pulang eskwelahan, napadayon niya ang pagtudlo sa mga kaupod kag masa sa tunga sang katalagman, kag kakulangon sang masa. AB

Kayod-kalabaw ang kababainhan nga mangunguma

Ginasiling nga isa sang “indi makita” nga pwersa sa pangabudlay ang kababainhan nga mangunguma. Sa datos sang Center for Women’s Resources sang 2018, 644,000 lang nga kababainhan ang gin-isip sang estado sa sektor sang agrikultura. Tuman ka gamay sang isip nga ini bangud kadam-an sa ila wala sang kaugalingon nga duta kag nakategorya bilang mga “iloy sang puluy-an”. Ini sa pihak sang partisipasyon nila sa tanan nga bahin sang produksyon—halin sa pagtanom, pag-abono, pagpanghilamon, tubtob sa pag-ani, pagbulad, pagsulod sa sako kag pagbaligya. Maluwas sa direkta nga pagpangunguma, nagatungod sila sang pangsuporta nga mga hilikuton pareho sang paghanda sang pagkaon, binhi kag iban pa.

Wala ginatakos kag ginatumbasan sang balor ang ila nga oras sa pagtrabaho sa balay kag pag-atipan sang mga bata. Bangud nakasandig sa ila nga mapaigo ang kita sa galastuhon sang pamilya, obligado sila nga mangutang o magpangita sang

dugang nga kita. Mas masami sila nga nalubong sa utang, kumparar sa kalalakihan bangud diri.

Sa nagligad nga tuig, labi pa nga nagkitid ang partisipasyon sang kababainhan nga mangunguma sa pwersa sa pagtrabaho sa pihak sang

doble o triple nga pagkayod nila para masuportahan ang ila nga mga pamilya. Pas-an nila ang wala sang kita kag trabaho sa pagpanguma nga gindulot sang daw wala sang kata-pusan nga *lockdown*. Nabudlayan sila nga makapangita sang mga traba-ho nga "sideline" nga pangdugang sang kita bangud sa mga restriksyon sa hulag bisan sa sulod sang mga baryo.

"Halos katunga lang ang kita namon sa ani sang 2020 kumparar sa nagligad," pahayag ni Jeni, katu-wang nga mangunguma sa gamay nga maisan nga ginrentahan sang iya nga bana. Nagkulang sila sa pesti-sidyo, binhi kag abono bangud wala sila nakahingagaw sa pagbakal antes ang gulpe nga *lockdown* nga nagpa-sira sa mga tindahan. Wala sang paryente nga nakabulig sa ila sa uma bangud sa mga restriksyon. Nabud-layan sila nga ibaligya ang ila nga produkto bangud wala sila sang ma-sakyan.

Para makadugang sang kita, nagsulod si Jeni bilang labandera duha ka beses kada semana. Naga-baton siya sang ₱250 para sa bilog nga adlaw nga paglaba. Pero bisan bilog nga adlaw siya nga magtraba-ho, tuman pa gihapon ka kulang ang iya nga matipon.

"Grabe ang *stress* sa pagpamen-sar kon paano paiguon ang gamay nga kita," siling niya. "Mas masami nga kamote o bugas-mais ang pama-haw sang mga bata imbes nga kan-on. Indi man pirme sa oras ang kaon."

Sa ginhimo nga mga sarbey sa Pilipinas kag iban nga pungsod, mas mabug-at sa kaisipan sang kababa-inhan ang *lockdown* kumparar sa kalalakihan bangud

sila ang kinaandan nga nagaasikaso sa ila nga pamilya. Sa kahimtangan nga kulang ang kita para sa pang-adlaw-adlaw nga kinahanglanon, in-di nila lubos maisip kon ano ang hi-muon engkaso magkasakit ang isa sa ila sa panahon sang pandemya. Pi-nakamataas ang *stress* nga naagyan sang mga iloy, labina sang may mga anak nga may edad 18-panubo. Ini bangud sa tradisyunal nga pag-ako sang mga iloy sa responsibilidad sang pag-atipan kag pagsiguro sa ikaayong lawas sang ila nga mga anak.

Sa kaso ni Jeni, nagaeskwela pa ang tatlo niya ka anak. Tunga ang oras niya sa pagtutok sa pagtuon sang mga bata kag pagpangita sang pangabuhian. "Nagakaon sang daku nga oras ang pagsabat sa modyul nga tani natigana sa iban pa nga may kita nga hilikuton."

Ginahalinan man sang *stress* sa tunga sang iloy kag mga anak ang *blended learning*. Sa kaso ni Thelma, wala na niya nakatuwang sa hiliku-ton sa balay ang iya nga mga anak nga nakatutok sa pagsabat sang mga modyul. "Mabudlay na nga suguon," siling niya. Bisin nga nagapanguna nga trabaho ni Thelma ang hilikuton sa balay, nagatuwang siya sa iya asawa sa panahon sang tigtalanom kag tig-alani.

Pareho ni Jeni, nagbagsak ang kita sang pamilya ni Lola Norma sa idalom sang *lockdown*. Sa pagtanom sang singkamas kag utanon sila na-gakita sang iya nga bana. "Wala namon nabaligya ang iban nga ani," si-ling niya, "sang una, sa mga eskwe-lahan kami nagabaligya gani buhin gid man ang kita."

Para madugangan ang kita, nag-sagod sang baboy kag iban pa nga hayop si Norma. Dugang pa diri, na-gabaligya man siya sang sing-kamas kag nagatungod sang nagkalainlain nga hilikuton sa balay gani wala siya sang pana-hon para buligan ang mga apo nga naga-eskwela nga ara sa iya nga pag-atipan. AB

Masobra 1 milyong kababainhan, nabuhin sa pwersa sa pangabudlay

MASOBRA ISA KA MILYON nga kababainhan ang nabuhin sa pwersa sa pangabudlay sang nagligad nga tuig. Halos doble ini sa numero sang kalalakihan (600,000) nga nabuhin sa pareho nga panahon.

Sa sini, 19.7 milyon o masobra katunga sang kababainhan nga may edad 15-pataas ang wala ginakabig nga kabahin sang pwersa sa pangabudlay. Sa masobra 37 milyong kababainhan sa amo nga mga edad, 17.4 milyon lang ang ara sa pwersa sa pangabudlay. Lakip sa mga ginbuhin ang kababainhan nga naga-eskwela, mga iloy sang puluy-an, mga nakulong o indi makahulag bangud sa *lockdown*, mga may balatian, kag mga nagahulat sang resulta sa gin-aplayan nga trabaho. Daan na nga manubo ang tantos sang partisipasyon sang kababainhan sa pwersa sa pangabudlay kumparar sa kalalakihan. Sa pinakaulihi nga estadistika, ara sa 46.9% lang ang tantos sang pag-entra sang kababainhan sa pwersa sa pangabudlay kumparar sa 73.9% sa kalalakihan.

Sa tantya sang Ibon Foundation, masobra 10 milyong Pilipino, kag indi 4 ka milyon lang pareho sa tantya sang estado, ang wala sang trabaho sang Enero. Mas mataas man ang tantos sang disempleyo sa kubay sang kababainhan (8.8%) kumparar sa kalalakihan (8.7%). Daku nga bahin man ang kababainhan (13.4%) nga kulang sa trabaho sang nagligad nga tuig.

Manipulasyon sa presyo sang langis

Una sa duha ka bahin nga serye angut sa industriya sang langis sa Pilipinas.

Makasuluka ang paghugakom sang super-ganansya sang mga kumpanya sa langis samtang ang pumuluyong Pilipino nagaagi sang sobra nga pag-antus sa tunga sang grabe nga krisis sa ekonomya kag pandemya. Sang Marso 17, liwat naman nga ginpasaka ang presyo sang mga produktong petrolyo. Umpisa Enero 6, ini na ang ika-8 liwat nga ginpasaka ang mga presyo, masobra duha kag tunga ka beses nga mas masami sangsa mga kahigayunan nga ginpanubo ini.

Sumatutal, sa sulod sang mas o menus 50 adlaw, indi magnubo sa ₱5.70 na ang gintaas sang presyo sang kada litro sang *diesel*, ₱4.61 sa *regular* nga gasolina, ₱4.27 sa *unleaded* kag ₱5.01 sa kerosin.

Ginahingalitan sang mga kumpanya sa langis ang pagdaku sang benta sang *diesel* kag iban pang produkto pagkatapos limitado nga buksan ang transportasyon. Gusto nila nga madasig nga makahugakom sang ganansya para mabawi gilayon ang nabuhin sa ila nga kita sang nagligad nga tuig. Nagadali sila sa kahangawa nga liwat magpapanaog ang rehimen sang mga restriksyon sa atubang sang pandemya.

Ginapagwa nga ang pagtaas-nubo sang presyo sang langis natural nga paghulag depende sa presyo sang krudo nga langis sa pangkalibutanon nga merkado. Pero wala sang maathag nga pormula sa pagtalana sini. Ang matuod, ginatalana ang lokal nga presyo sang areglo nga kartel sa tunga sang mga kumpanya sa langis.

Ang pagsaka-nubo sang presyo sang mga produktong petrolyo bunga sang manipulasyon sang mga kumpanya sa langis. Ginahimo ini para makuha sang mga kumpanya ang maksimum nga ganansya sa pagbaligya sang ila produkto. Mas masami nga nagasaka ang mga presyo sangsa naganubo. Umpisa 2017, mas masunson na nga 1.2 beses ang pagtaas sang presyo sang mga produktong langis kumparar sa pagbuhin. (Tan-awon ang Talahanayan 1).

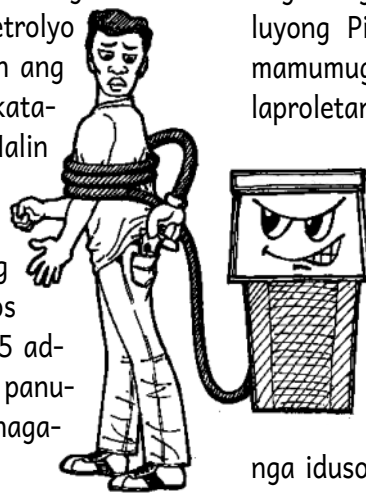
Maluwas sa mas masunson nga pagsaka, mas malawig man nga ginalangang ang presyo sang mga produktong petrolyo pagkatapos pataason ang mga ini sangsa pagkatapos panubun. Halin Enero 6 tubtob Marso 11, 49 ka adlaw nga nagapabilin ang presyo pagkatapos pataason samtang 15 adlaw lang pagkatapos panubun. Ini man ang naga-

katabo sa nagaligad nga mga tuig. (Tan-awon ang Talahanayan 2). Matuod ini bisan mahina ang baligyaanay sang 2020.

Kung isa-sahon ang datos, makita nga indi man lubos nga matuod ang ginasing sang mga lokal nga kumpanya sa langis nga ang pagtaas kag pagnubo sang presyo sang mga produktong petrolyo salaming lang sang paghulag sang presyo sang krudo nga langis. Makita nga mas madamo ang isip sang adlaw nga nagsaka ang presyo sang mga produktong petrolyo sa Pilipinas sangsa isip sang adlaw nga nagtaas ang presyo sang krudo nga langis sa pangkalibutanon nga merkado. (Tan-awon ang Talahanayan 3).

Dapat pakamalauton ang amo sini nga manipulasyon sa presyo sang mga kumpanya sa langis. Nagadugang ini sa malala na nga mabug-at nga palas-anon sang pumuluyong Pilipino, labi na sang mga mamumugon, mangunguma kag malaproletaryado. Ang pagtaas sang presyo sang *diesel* kag gasolina labi nga nagatuldod sa pagtaas sang presyo sang pagkaon, transportasyon kag iban pang basehan nga balakilon kag mga serbisyo.

Nagakadapat lang nga iduso sang pumuluyong Pilipino nga irolbak o panubun ang presyo sang mga produktong langis para mabuhinan man sang bisan gamay ang ila nga palas-anon. Rasonable nga iduso nila nga kontrolon ang presyo sang mga produktong petrolyo kag may ara sang moratorium sa pagpasaka sang presyo sini. Dapat man nila nga iduso ang pagbasura sa 10% nga buhis nga ginpapanaog ni Duterte sa panahon sang pandemya, dugang pa sa nauna na nga ginpapanaog paagi sa layi nga TRAIN nga pareho nga ginapasa sang mga kumpanya sa langis sa mga manugbakal.

Talahanayan 1
Beses nga nagtaas o nagnubo ang presyo sang produktong langis halin 2017

PRODUKTO	PAGTAAS	PAGNUBO
SUPER UNLEADED	103	71
PREMIUM UNLEADED	98	74
REGULAR	99	75
DIESEL	95	77
DIESEL PLUS	90	83
KEROSENE	103	71

Ginkuhaan: Department of Energy

Talahanayan 3
Numero sang adlaw nga nagtaas ang presyo sang krudong langis sa merkado sang Brent

TUIG	ADLAW NGA NAGTAAS
2017	136
2018	124
2019	139
2020	135
2021	30

Ginkuhaan: Energy Information Administration sang US

Talahanayan 2
Numero sang adlaw (abereyds) nga nakalangang ang presyo pagkatapos pataason kag panubun

TUIG	PAGTAAS	PAGNUBO	LANG-AT	RASYO
2017	138	134	4	1.03
2018	201	155	46	1.30
2019	202	134	68	1.51
2020	174	171	3	1.02
2021	49	13	36	3.77

Ginkuhaan: Department of Energy

Pagmina sang *magnetite* sa Cagayan

Ginsuguran na sang nagligad nga bulan ang ginatawag nga Cagayan River Rehabilitation Project, isa ka programa sa pagkutkot sang maitom nga balas (ginatawag nga *black sand* nga may angkon nga mineral nga *magnetite*) sa bahin sang Cagayan River sa banwa sang Gonzaga para kuno “punggan ang pagbara” sini. Ang *magnetite* pangunahon nga sangkap nga ginagamit sa paghimo sang salsalon.

Sadtong 2010 pa nag-umpisa ang eksplorasyon sang nagkalainlain nga mga kumpanya sa suba kag dagat sang prubinsya. Pero madugay nga nahunong ang plano nga magtigayon sang malaparan nga pagmina dulot sang mabaskog nga pagpamatuk sang mga residente kag grupo nga maki-kapalibutan.

Para ilusot ang proyekto, ginpagwa sang mga upisyal sang rehimen nga “rehabilitasyon kag restorasyon” sang Cagayan River ang pangunahon nga katuyuan sini. Ginratsada ang pagpirma sang kontrata para diri sang Disyembre 2020, pila ka semana pagkatapos manghalit ang bagyo Ulysses nga nagdulot sang grabe nga pagbaha sa prubinsya. Ginhatag ini sa kumpanya nga JDVC Resources Corp., subsidyaryo sang Apollo Global nga ginapanagiyahan sang burges kumprador nga si Vittorio Paulo Lim.

Nakasaad sa permit nga ginatugutan ang kumpanya nga minahan ang mga mineral nga resorsa sa 1,902 ektarya nga suba kag dagat nga sakup sang Mineral Production Sharing Agreement (MPSA) sini. Ini na ang pinakadaku nga konsesyon sa *offshore mining* (pagmina sa kadagatan) sang bilog nga pungsod. Ginatantya nga makita sa erya sang konsesyon ang malab-ot sa 632 milyong metriko-tonelada nga *black sand*. Tanan nga makuha nga mineral diri direkta nga igapadala sa China.

Sang Enero, 76 organisasyon nga maki-kapalibutan ang nagpetisyon para pauntaton ang amo nga proyekto. Siling nila, mapangwasak

ang pagahimuan nga pagmina sang *magnetite* sa sistema pang-ekolohiya o kabuhi sang dagat. Pagasamaron sini ang protektado nga mga resorsa nga dagat pareho sang mga *coral reef* kag pananom-dagat nga krusyal nga pagkaon sang nagakadula nga mga hayop pareho sang duyong kag balyena. Magatambak ini sang mahigko nga kemikal halin sa mga operasyon sang pagproseso nga pagahimuan sang mga daku nga barko nga magahimo sang pagkutkot. Pagapatyon sini indi lang ang mga pananom-dagat kag ang mga isda nga nagakabuhi diri, kundi pati man ang pangabuhian sang mga mangingisda nga nagasalig diri.

Ika-26 tuig sang Philippine Mining Act of 1995

Sang Marso 3, eksakto nga 26 ka tuig na ang nakalipas halin nga ginpatuman sang reaksyunaryong estado ang Philippine Mining Act of 1995. Ang layi nga ini ang nagabukas sa todo nga pagpanalakay sang higante nga mga dumuluong nga kumpanya sa mina kag ila mga kaso-syo nga burges kumprador. Suno sa pinakaulihi nga datos sang Mines and Geosciences Bureau, nagaopereyng sa pungsod ang indi magnubo sa 503 kumpanya sa pagmina kag

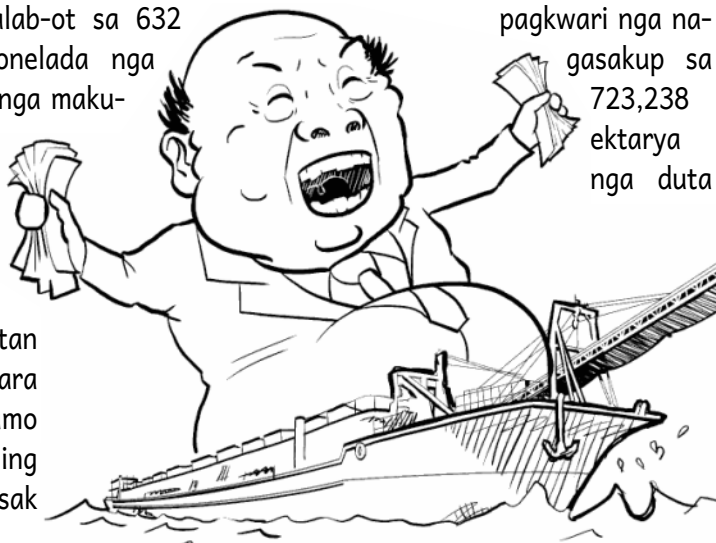
pagkwari nga nagasakup sa 723,238 ektarya nga duta

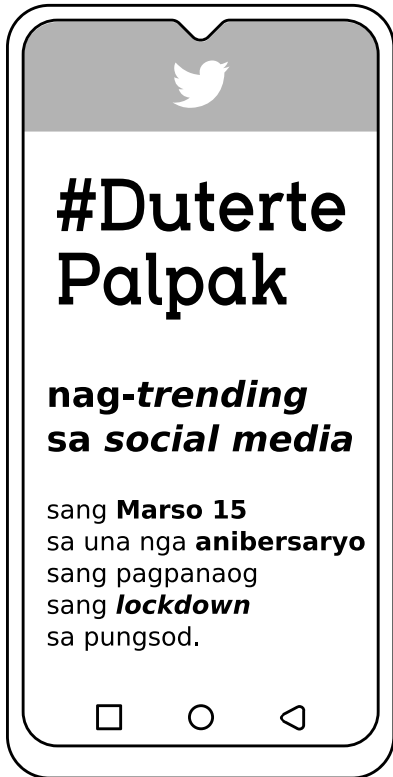
sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod.

Pinakadaku sa mga ini ang Financial or Technical Assistance Agreement (FTAA) para sa operasyon sang Sagittarius Mines, Inc. nga nagamina sang bulawan kag saway sa South Cotabato, Sultan Kudarat kag Davao del Sur (26,502 ektarya); kag Agusan Petroleum and Mining Corporation nga nagamina sang bulawan kag pilak sa isla sang Mindoro (46,051 ektarya). Nakahunong subong ang aplikasyon para sa pagpalawig sang FTAA sang kumpanya nga Oceanagold nga nagamina sang bulawan kag saway sa Nueva Vizcaya kag Quirino (9,238 ektarya) sang matapos ini sang 2019.

Sa mga FTAA kag MPSA nga epektibo tubtob subong, pinakadaku ang kabilugan nga erya nga sakup sang mga minahan sang bulawan (187,671 ektarya), *nickel* (125,748 ektarya), *magnetite* kag pilak (70,041 ektarya) kag saway (55,583 ektarya). Sang 2019, ginatantya nga ara sa 153 tonelada nga bulawan ang kabilugan nga ginaeksport sang Pilipinas nga nagabalor sang ₱64 bilyon. Halos tanan nga ini (135 tonelada) nagkadto sa Hong Kong. Pinakadaku naman ang gin-eksport nga saway sa pungsod sang China (294,786 tonelada).

Sa pihak sang grabe nga pagkaguba nga ginatuga sang mga ini sa kapalibutan, gamay gid lang ang amot sang mga minahan sa kabilugan nga pag-uswag sang lokal nga ekonomya. Sang nagligad nga tuig, ginatantya nga ₱133 bilyon lang ang kita sang reaksyunaryong gubyrno sa sektor sang pagmina kag pagkwari o katumbas lang sang 0.7% sang kabilugan nga *gross domestic product*. Gamay lang ang kinalain sini sa ginlista nga tunga sang sektor nga 0.8% antes pa man manghalit ang pandemya sang 2019. AB

1SAMBAYAN

Isa sa mga nagatindog nga *convenor* sini si Ret. Supreme Court Justice Antonio Carpio.

koalisyon nga gintukod sang oposisyon sa pulitika agud batuan ang kandidatura sang hubon Duterte sa 2022.

172,304 ang nagboto sang **“NO”**

batuk sa **122,223** nga nagboto sang **“YES”** sa **pagtungang Palawan**

sa tatlo ka prubinsya sa plebisito sang Marso 13.

NAGHABOK PAKADTO 37%

ang kabilugan nga tunga sang **pangkalibutanon nga eksport sang US** sang mga **armas** sang 2016-2020 **halin 32%** sang 2011-2015. US ang nagapanguna nga eksporter sang mga armas sa bilog nga kalibutan.

Ginkuhaan: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

931 M tonelada

pagkaon ang nauyang

o ginahaboy na lang kada tuig sa bilog nga kalibutan. Ginalakip sini ang 17% sang kabilugan nga bolyum sang pagkaon nga sarang pa tani kaunon.

Ginkuhaan: United Nations Environment Programme Food Waste Index Report 2021

Bawion ang mga kalsada

panawagan sang mga protesta sa London

para himuon nga luwas ang mga kalsada para sa kababainhan. Bunga ang mga paghulag sang **pagdukot** kag **pagpatay** sang isa ka **pulis** kay **Sarah Everard** samtang nagalakat siya pauli sa iya balay.

240,000

mamumugon medikal pa lang ang nabakunahan kontra sa Covid-19

wala pa sa sangkap-at sang kabilugan nga **donasyon nga bakuna** nga nabaton sang pungsod halin ulihi nga semana sang Pebrero.

Ginkuhaan: Department of Health

150 tuig

na nakaligad sang gintukod ang **Paris Commune**

ang pinakauna nga **gubyrno nga gintukod sang sahing mamumugon**. Nagdugay ini sang 72 adlaw (Marso 18 tubtob Mayo 28) antes maduguon nga nalutos sang burgesya. Ang nakuha nga mga leksyon sini padayon nga nagaubay sa mga proletaryo nga rebolusyonaryo tubtob subong.

Paghimo sang militar kag pulis sang *hitlist*, nabuyagyag

Nabuyagyag sini lang ang pagpangalap sang rehimeng Duterte sang mga ngalan sang mga titser, empleyado kag abugado nga target para sa sistematiko nga *red-tagging* kag “nyutralisasyon”. Sang Marso 10, ginpubliko ang isa ka memorandum sang Department of Interior and Local Government nga nagmandu sa mga ahensya sang estado nga ilista kag isumite sa pulis kag militar ang mga ngalan sang mga titser kag empleyado nga myembro sang Alliance of Concerned Teachers kag Courage.

Antes sini, nabuyagyag ang pagpangayo sang hepe sa paniktik sang Calbayog City sa Samar nga si Police Lt. Fernando Calabria Jr. sa lokal nga korte sang listahan sang mga abugado sang mga ginaakusahan sini nga may angut sa armadong hublag. Nagpangayo pa siya sang adbays sa korte kon paano “inyutralisa” ang nasambit nga mga abugado.

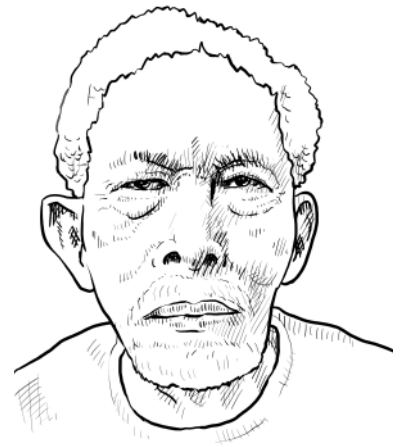
Naglab-ot na sa 61 abugado ang ginpatay sa idalom sang rehimeng Duterte.

Iligal nga pag-aresto. Gin-aresto sining Marso 21 si Renalyn Tejero, isa ka paralegal sang Karapatan-Caraga sa Barangay Lapasan, Cagayan de Oro City. Anay estudyante siya sang Alcadev. Tubtob subong indi pa mahibal-an

kon diin siya gindala sang mga pulis.

Sang Marso 17, gin-aresto si Rosanilla Consad, *secretary general* sang Alliance of Concerned Teachers-Caraga kag *assistant principal* sang San Vicente National High School sa Barangay Humabon, Butuan City. Anay nga gin-*red-tag* si Consad kag ginpaidalom sa sarbeylans. Nahilway siya pagkatapos magpyansa sang Marso 20.

Sa Iloilo, gin-aresto sang mga suldado si Julie Lago, katapu sang Katingban sang mga Mangunguma nga Imol sa Janiuay sa iya balay sa Mañacabac, Janiuay sang Marso 16. Gin-akusahan siya nga katapu sang BHB. Sa pareho nga mga kaso, gintaman sang mga armas kag “subersibo” nga dokumento ang iya puluy-an. **AB**

Lider sang Partido kag iya asawa, brutal nga ginpatay

GINDUKOT, PILA KA BULAN nga gindetiner sang patago, kag gintortur antes patyon paagi sa paggarote ang magtiayon nga sanday Antonio Cabanatan, 74, kag Florenda Yap, 65. Ginbilin sang mga berdugo ang ila mga bangkay sa isa ka balay sa Barangay Botong, Oton, Iloilo sang Disyembre 26, 2020. Pila ka tuig na nga retirado ang mag-asawa dulot sang balatian kag katigulangon.

Ginkilala sang Partido ang malaba kag bulawanon nga kontribusyon ni Cabanatan, nga kilala bilang Kaupod Manlimbasog (Magpursiger). Halin nga nangin aktibista nga estudyante sang 1967 sige-sige nga nag-alagad siya sa rebolusyon. Yabi nga papel ang gintungdan niya sa pagpundar sang pungsodnon-demokratikong rebolusyon sa Cebu, Negros Oriental, Bohol, Leyte, Samar tubtob naaminhang Mindanao.

Maayo niya nga ginpamunuan ang rebolusyon sa Kabisayaan kag Mindanao, kag nag-abaga sang mabugat nga mga responsibilidad.

Mabasa ang pagpasidungog sang Komite Sentral sa Marso 17 nga espesyal nga isyu sang *Ang Bayan*.

“Maduguon nga Domingo” sa Southern Tagalog, ginkundenar

WALA-TUO ANG pagkundenar sang mga indibidwal, organisasyon kag bisan mga ahensya sang estado sa pagpatay sa siyam ka aktibista kag pag-aresto sa anom pa sang Marso 7 sa ginatawag nga “Maduguon nga Domingo” sa apat ka prubinsya sa Southern Tagalog.

Maluwas sa lima ka biktima nga una nga nareport sang Ang Bayan sang Marso 7, ang apat nga ginpatay sa ginatawag nga COPLAN ASVAL amo ang mag-utod nga sanday Puroy dela Cruz kag Randy dela Cruz sa Sityo Mina, Barangay Sta. Inez, Tanay, Rizal. Mga katapu sila sang grupo nga Dumagat Sierra Madre. Amo man, gintiro tubtob sa mapatay sanday Abner kag Edward Mendoza, mga myembro sang San Isidro Kasiglahan, Kapatiran at Damayan para sa Kabuhayan, Katarungan at Kapayapaan sa Sityo Macaingalan, Barangay Puray, Rodriguez, Rizal.

Gintawag ini nga “masaker” sang isang “manugpatay nga rehimen” ni Vice Pres. Leni Robredo. Nagpahayag

man sang tuman nga pagkabalaka ang United Nations, mga internasyunal nga organisasyon sa tawhanon nga kinamatarung, akademiko, simbahan kag bisan ang Commission on Human Rights.

Ginpahug kag gintuyo pa nga ares-tuhon sang mga pulis ang mga pamilya sang mga biktima sa isa ka punerarya sa Antipolo City sang Marso 10 para kuhaon ang mga bangkay sang ila nga mga pamilya. Nabawi lang nila ang mga bangkay dulot sang pagduso sang ila nga mga tagasuporta.

Nahilway na sadtong Marso 15 si Elizabeth Camoral, tagapamaba sang Bayan-Laguna, samtang nagapabilin nga nadetenir ang 5 pa ka aktibista.

Banggianay militar sang US-China, pagapasingkion sang administrasyong Biden

Wala mag-usik sang panahon ang bag-o nga pungko nga administrasyong Biden para ikonsolida ang gahum militar sang US sa rehiyon sang Asia-Pacific. Sunud-sunod ang mga tikang sini para sa pagpasingki sang pagbanggianay sini sa China sa patag sang militar.

Sang Marso 11, ginhiwat ang labing una nga pulong sang mga lider sang Australia, Japan, India kag US sa ginatawag nga Quadrilateral Security Dialogue o “Quad” para paandaron ang diplomasya paagi sa bakuna sang US sa rehiyon. Bunga sang pulong nga ini ang pagpapondo sa India sang \$1 bilyon para magmanupaktura kag magbaligya sang bakuna sa Asia umpisa sa katapusan sang 2022. Pangkontra ini sa diplomasya sang China nga nagasakup sang Pilipinas, Indonesia kag mga pungsod nga malapit sa India. Tuyo man ini sang US nga kontrahon ang kritisismo nga pagkuripon sang minilyong dosis para sa kaugalingon nga gamit sa tunga sang lapnagon nga kakulangan.

Ginalaragway ang Quad bilang alyansa militar nga gintukod sang US nga indi maglayo sa North Atlantic Treaty Organization. Halin nga tukuron ini sang administrasyong Obama sang 2004, gintuyo sang US nga pabaskugon ang angut sini sa India batuk sa China.

Para sakupon ang India, kalapit nga mga pungsod kag mga kadagatan sini, ginpalapad sang US ang sakup sang erya-kumand sang US Pacific Area Command (Pacom) sang 2018 pa. Gintukod ang Indo-Pacific

Area Command para gamhan lunsay ang Indian Ocean kag Pacific (nga nagabug-os sang 51% sang kalibutan) kag likupan ang China halin sa duha ka kadagatan. Tuyo sang Indo-Pacom nga masunson kag dunganang pagpatrulya sang China sa mga isla nga ginaangkon sini sa South China Sea. Katuyuan man sini nga pabaskugon ang angtanay militar sa Indo-Pacific paagi sa pagtambak kag pagbaligya sang mga armas kag paglunsar sang mas daku nga masunson nga paghanas-militar.

Halin 2018, nagsunson ang pagpakita sang kusog sang mga daku nga barko-de-gera sang US sa South China Sea. Naghiwat sang lima ka operasyon pangdagat ang US sang 2018 kag walo sang 2019 sa ngalan sang “operasyon sa hilway nga paglayag”. Sa panahon sang pandemya, nagtigayon ini sang siyam nga amo nga operasyon kag 13 nga “transit” o pag-agi sa Taiwan Strait. Nagpalupad ini sang mga eroplano nga panggera nga naggamit sang peke nga identipikasyon o nagpakilala nga pribado. Nagaagi, kon indi man, nagapundo, ang mga barko kag eroplano panggera sang US sa kadagatan sang Pilipinas.

Magasingki pa sa idalom sang administrasyong Biden ang mga operasyon nga ini. Sang Marso 2, ginpresentar sang Indo-Pacom ang hingyo sa Kongreso sang US nga masobra \$27 bilyon nga badyet o ₱1.35 trilyon (sa bayluhanay nga \$1=₱50) para sa masunod nga lima ka tuig sa ginatawag su-bong nga Pacific De-

terence Initiative, isa ka kumprehensibo nga programa militar batuk sa China. Ginatawag anay ini nga Pacific Defense Initiative kag may badyet nga \$6 bilyon o ₱300 bilyon sang 2020 kag natalana nga inisyal nga hatagan sang \$4.68 bilyon sa 2021.

Ginaduso sang mga upisyal militar sang Indo-Pacom nga indi bastante ang depensa halin sa ere kag dagat lang. Nagpanawagan ang mga ini sang paglatag sang mas malapad nga sistema sang mga misayl kag armas nga *ground-based* o nakapwesto sa ginatawag nga “first island chain”. Ginatumod diri ang Taiwan, Okinawa (Japan) kag nakatundan nga bahin sang Pilipinas.

Sa partikular, nagapangayo ang Indo-Pacom sang \$408 milyon sa 2021 para sa mga armas nga igabase sa duta kag dugang nga \$2.9 bilyon para diri sa masunod nga lima ka tuig. Katuyuan sini nga tukuron ang isa ka kontra-China nga network sang mga misayl nga may minimum nga malab-ot nga 500 kilometros. Suno sa US, may 1,250 misayl ang China nga sarang lab-uton ang “first island chain” samtang zero o wala ang US dulot sang pagdumili sa nagligad sang Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty. Wala na ginpalawig sang US ang amo nga tratado sang madulaan ini sang epekto sang 2019 kag bwelo na ang pagmanupaktura sini sang mga misayl nga makalab-ot sang 500 tubtob 5,500 kilometros.

Luwat sa Japan kag Korea kon sa diin may mga base militar ang US, daan na nga tradisyunal nga tambakan sang US ang Pilipinas sang amo nga mga armas kag misayl. Lakip sa mga ginatambakan kag ginataguan sini sang mga armas ang anay base sini sa Subic, Zambales, ang ginatukod sini nga mga base sa Palawan kag iban pang kampo militar sang AFP sa sakup sang Enhanced Defense Cooperation Agreement. **AB**

